

НАРТА ФАСТЕМА ЛЕДЗАГИ МАРД ЦИРТМА ДАР НА УАГЪТОНЦЕ!..

КАЛОТИ Хазби (1921-1943), поэт: «Æгасцæуай, цард!.. Дæуæй адгиндæр неци ес тугъдони уодæн, цæстигагуй хузæн дæ гъæуай кæнуй дзаханай сау тухтæй, бундзарæй исафуй, дæ надбæл ци цæлхдортæ ес, дæ алливарс ци хылма æрæмбурд æй, уони. Ду дæ, хуæнхти къæйтæбæл ка æрзадæй, уæхæн уæгъæлий деденæги хузæн...»

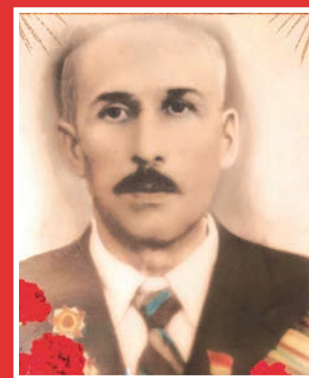
«ÆНЕМЕЛГÆ ПОЛК»

ДЗАБАЙТИ Николай
фурт Михаил

ЛОЛАТИ Асланбеги
кызгæ Маргæ

МАЛИТИ Гагей фурт
Анзор

МАЛИТИ Афанасий
фурт Николай
(1921-1942)

МАЛИТИ Афанасий
фурт Дзамболат
(1923-1990)

Диггорæ

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

0+

№17 (937) 2024 анзи 18 май – ханси мæйæ

Аргъ 1 туман

ЗÆРДÆБÆЛДАРÆН БОН

АМОНДГУН БИЙНОНТÆ – ТУХГИН ФИДИБÆСТÆ

Сæге æма Уæге еудадзур сæ рæстæг еумæ æрвистонцæ сæ зæрдидзæбæхæн. Уæд бабæй дин Сæге еухатт телефонæй дзоруй Уæгей фатермæ. Хæтæл исиста уомæн æ уосæ.

– Уæге кæми 'й? – фæрсуй Сæге.

– Мæ мæрдти хатирæй, еу хуцаубони æй хæдзари уæддæр бауадзæ, – бауайдзæф ин кодта уосæ.

– Мæлæти фæрæтигъæдæй барст, миййаг, нæ айтæ. Цæмæн дæ багъудæй уотæ æхсицгæ? – рамæстгун æй Сæге.

– Мæн мор дæр нецæмæн, фал сувæллæнттæ æнæ фидæй бустæги исфудаг æнцæ, æма сæ кæд абони сирддонæмæ фæххонидæ.

Аци таурæхъ уомæ гæсгæ æрмистан, æма бийнonti тухгиндзийнадæ сæ еудзийнадæй, сæ кæрæдзæбæл æновуддзийнадæй æй. Еци фæткæ уæлдай бæрзонд цæстиварди æй дуйней еугур адæмихæттæмæ дæр. Æма Еугонд Национ Организаций Генералон Ассамблейæ дæр хумæтæги не 'снисан кодта бийнonti Æхсæнадæмон бон – алли анз дæр бæрæггонд цæуй 15 май.

Уæрæсей дæр нæмæ ес нæхе уæхæн бæрæгбон – 2008 анзи нисангонд æрцудæй бийнonti, уарзондзийнади æма æновуддзийнади Бон, бæрæггонд фæццæуй 8 юли. Нæкæси, бæрæггонд ма цæуй дуйней дуинсæй бæстеми.

Мæнæ нæ дзубанди ци бæрæгбони туххæй райдæдтан, уой фæдбæл ба хецæн æрмæгутæ мухур кæнæн нæ газети абони номери 3-аг æма 7-аг фæрстæбæл.

РОХСАГ УО...

ДЗИЛЛÆН ФАРНÆХÆССÆГ УН Æ УОДИКОНДИ АДТÆЙ...

Дуйней исконди æгъдæуттæ уæхæн æнцæ, æма нин уæд нæ зæрдитæ барохс кæнуй æ бæркадгун лæвæрттæй, уæдта нæ æнай-æнойти уонæй фенæхай кæнуй. Цæбæлдæрти ниббухсунгъон фæууæн, фал æгæрон зæрдрист ба фæууæн, нæ адæмæн фарнæхæссæг ка исуй, иннæ адæмти рази дæр ма уæлдай сæрустур кæмæй фæууй, уæхæн адæймæгутæ не 'хсæнæй ку фæгъгъæунцæ, уæд. Уотæ зæрдрист фæцан, нæ Иристо-

ни номдзуддæр адæймæгутæй еу, Уæрæсей Федераций уæлдæр скъолай æскъуæлхт ко-сæг, Цæгат Иристони науки æскъуæлхт архай-æг, экономикон наукити доктор, профессор Тохъайти Хасанбийи фурт Нох æ уæлзæнхон цардæй рахецæн æй, зæгъгæ, æверхъау хабарæй. Уой фæдбæл хъонц кæнунцæ айдагъ нæ республики нæ, фал Уæрæсей дæр æма фæсарæнти дæр æй ка зудта, еци дзиллæ дæр.

РОХСАГ УО...

ДЗИЛЛÆН ФАРНАХÆССÆГ УН Æ УОДИКОНДИ АДТÆЙ...

Абони нин нæ фурзинæй нæ бантæсдзæнæй Тохъайти Нохи цардвæндаги æма æ æгæрон хуарздзийнæдти туххæй бæлвурдæй æрдзубанди кæнун. Еци гуддаг æнæмæнгæ исæнхæст кæндзинан фæстæдæр. Абони ба зæгъдзинан цубурæй.

Тохъайти Нох райгурдæй Чиколай 1941 анзи рæстзæрдæй фæллоинæгæнæг бийнonti 'хсæн. Сауæнгæ хуæрзæригонæй дæр бæрæг адтæнцæ æ уодигъæди хуарз менеугутæ. Алкæддæр фæнзта хуæздæрти: биццеу уогæй, фæллоини – æ хъиамæтгун фидæ Хасанбийи, ахури – æ хæстæр æнсувæр Марклени, æгъдауи – кадгин хæстæрти. Абони ба æхуæдæг æ лæгдзийнæдтæй æй фæнзуйнаг иннетæн.

Советон Æфсади рæнгъити æ ихæс рæстуодæй исæнхæст кæнгæй, 1965 анзи исæздахтæй æ райгурæн гъæу Чиколамæ. Уæд æй исæвзурстонцæ фæскомцæдеси Ирæфи райкоми дуккаг секретарæй. Гъæйттæй бавналдта еци кустмæ, æма ин æнтæсгæ дæр берæе кодта. Фал уæддæр æ зæрдди ба адтæй æндæр фæндитæ. Æма цæйбæрцæдæр рæстæги фæсте ахур кæнунмæ бацудæй Мæскуй паддзахадон университети экономикон факультетмæ. Скъолай фæсте æхсæз анзи рацудæй, фал ин уæддæр æ зонундзийнæдтæбæл дес кодтонцæ ахургæнгутæ. Нохмæ арф экономикон гудитæ ке адтæй, уомæн устур аргъ искодтонцæ факультети разгæдæр ахургæндтæ æма ист æрцудæй аспирантурæмæ. Афойнадæбæл багъæуай кодта экономикон наукити кандидати диссертаци. Еу рæстæг ракуста нæхемæ Хуæнхон-металлургон институти, уæдта æ бийнойнаг Татьяна (æ кизгæн мугга Миряхина, студенттæ уогæй байеу кодтонцæ сæ цард) хæццæ рандæнцæ Украинæмæ. Æрбундор æнцæ сахар Николаеви. Идарддæр цудæй æнтæстгинæй æ наукон ирæзт. Цубур рæстæгмæ иссæй хуæздæр ахургæнгутæй еу, ниффинста æма рауагъта мухури цалдæр киунуги. 1985 анзи Мæскуй университети æнтæстгинæй багъæуай кодта экономикон наукити доктори диссертаци, райста профессорн ном дæр. Æрлæудтæй зундгонд ахургæндти рæнгъи, фал тог тог æй, нæхæрдæмæ томар кодта зæрдæ. 1988 анзæй ардæмæ куста нæхе университети, разамунд лæвардта экономикон факультетæн, уой фæрци игонгонд æрцудæнцæ цалдæр нæуæг дæсниади æма кафедрæ. Æхуæдæг адтæй финанстæ æма кредитти кафедрæ сæргъæуæуæг. Устур кадæ ин адтæй е 'мкосгутæ æма студентти, университетти, наукон æмæхсæнæди æма паддзахадон хæцаудзийнади къабази 'хсæн.

Айдагъ æхе æнтæстдзийнæдтæ фæгæбæл некæд нимадта, фал æ хъауритæбæл нæ ауæрдгæй, æ зонундзийнæдтæ не 'вгъау кæнгæй, æновудæй архайдта иннети ирæзтбæл ахури æма науки надбæл. Æ фæсте ке рацæун кодта, уой фæрци науки æ бунат ка иссирдта, етæ 'нцæ дæсгæйттæ æма дæсгæйттæ – экономикон наукити кандидаттæ æма доктортæ. Цал студенттемæн иссæй лæмбунæг зундамонæг æма гъомбæлгæнæг, уони нимæдзæн ба банимайæн дæр нæйæс. Цал æма цал диссертаций фæдбæл адтæй оппонент, цæйбæрцæ лекцитæ бакастæй айдагъ Уæрæсæй нæ, фал фæсарæйнаг паддзахæдти уæлдæр ахургæнæндæнтти дæр, цал конференций кусти архайдта докладти хæццæ.

Еугур еци хабæртти туххæй фæстæдæр радзорун ес нæ зæрди, абони ба зæрдхурмæй зæгъæн: «Рохсаг уо, Нох...»

МÆЗДÆГИ РАЙОНМÆ – УÆЛДАЙ ФУЛДÆР ÆРГОМ

Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Парламенти совети адтæй радон æмбурд, аци хатт – Мæздæги райони.

Депутаттæн сæ ихæс адтæй райони социалон-экономикон уавæр равзарун æма æ идарддæри ирæзти нисантæ исбæрæг кæнун. Евгъуд анзи еци уавæри бæрæггæнæнтæ цуивæр рауадæнцæ, национ проекттæ район куд исбæрæг кодта æма сæмæ аци анзмæс цуивæр пълантæ ес, уой фæдбæл радзурдта Мæздæги райони бунæттон хеунаффæйади администраций сæргъæуæуæги ихæстæ æнхæстгæнæг **Станислав Никифоров**. Район ци национ пректтæ æма программитæ æнхæст кæнуй, уони 'хсæн е ранимадта «Минкхий æма рæстæмбес амалгъонадон хъæппæрестæн агъаз кæнун», «Цæрæнуæттæ æма алфамбулай фæзуюттæ», «Ахурадæ», «Æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуйнадæ», «Экологи» æма æндæртæ, æма алли рауæн дæр къохи цуивæр бæрæггæнæнтæ бафтудæй, уонæбæл лæмбунæг æрлæудтæй. Æ радзубандимæ гæсгæ, евгъуд анзи райони бюджетти æфтуйæггæгтæ æдеугурæй рауадæнцæ 2,3 миллиард соми.

Райони экономикæ уавæри æма æ идарддæри нисанти фæдбæл дзубанди кодта Парламенти законæвæрунади, законæдæ æма бунæттон хеунаффæйади комитети сæрдар **Черчести Аслан**. Куд загъта, уотемæй экономикон æма социалон къабæзти размæцуди ес хуарз æйивддзийнæдтæ, уой хæццæ, ес уæлдай æргом æздæхт ка домуй, уæхæн гъуддæгутæ дæр, уонæй еу – гъæуонхæдзарадон нисанеуæги зæнхитæн сæ хаццони фæдонтæ ке исберæ 'нцæ, е. Уомæй уæлдай, фæххæуæздæр кæнуйнаг æнцæ, зæнхи гъуддæгуйти хæццæ баст законæвæрунадæ куд æнхæстгонд цæуй, зæнхитæн сæ нисанеуæг æйивæуни, сæ кадастрон аргъ фæнниллæгдæр кæнуни æма æндæр

фарстатæ.

Социалон политикæ райони куд æнхæстгонд цæуй, уой фæдбæл адтæй æ радзубанди Парламенти национ политикæ æма фæсæвæди гъуддæгуйти фæдбæл Комитети сæрдар **Джиоти Георгийæн**. «Мæздæги район республики иннæ районæй хæцæн кæнуй, берæнацион ке 'й, уомæй. Хæларæй си цæрунцæ 45 адæмихаттæй минæвæрттæй фулдæр», – загъта дзубандигæнæг æма е 'ргом разыхта нацити 'хсæн рахастдзийнæдти фæсæвæдон, социалон политикæ, æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуйнади, ахуради, культури, физикон культурæ æма спорт, туризми фарстатæмæ. Аци къабази дæр евгъуд анзи дæргъи цудæй æма нур дæр цæуй æйивддзийнæдтæ, арæзт цæунцæ нуриккон домæнтæн дзуапдæттæг нæуæг объекттæ. Фал сæгъæссагбæл банимайуйнаг æй демографион фарста: 2022 анзи хæццæ рабаргæй, евгъуд анз райони цæргуйти нимæдзæ, уой хæццæ, сувæллæнтти нимæдзæ дæр фæмминкхийдæр æй.

Еугур радзубандити фæдбæл дæр фарстатæ адтæй **Тускъати Тайморазмæ**, Парламенти Сæрдари хуæдæйæвæг **Доййати Светланæ** æма **Ортабайти Тимурмæ**, депутаттæ **Хæдарцати Аслæнбег** æма **Реуазти Ларисæмæ**.

Æмбурди фæсте Парламенти Сæрдæрæн адтæй фембæлд Мæздæги агропромышленнон комплекси минæвæртти хæццæ. Райони гъæуон хæдзарадæн æ уавæр, еумæ райсгæй, куд æй, цуивæр лухкæнуйнаг фарстатæ си ес, уой фæдбæл дзурдта райони бунæттон хеунаффæйади администраций гъæуон хæдзаради управлений разамонæг **Æлхъацати Заур**. Куд загъта, уотемæй сæ уæлдай хъæбæрдæр тухсун кæнунцæ донхуарæггæнæни гъуддаг гъæугæ хузи райаразуни хæццæ баст фарстатæ. Нæ республики иннæ рауæнти хæццæ ра-

баргæй, Мæздæги райони зæнхитæн сæ фулдæр æнцæ хъæбæр хургин, сæрдигон мæйти син дон нæбал фæффагæ кæнуй. Æма зæнхæ донгъæуагæй æгæр сор ку уа, уæд цуивæр тиллæг гъæуама ратта? Райони гъæуонхæдзарадон къабази косгутæ сæ гъос хъæбæрдæр дарун байдæдтонцæ зайæгойтæмæ, фондæрунади куст кæнун ке фæндуй, уæхæнттæ 'нцæ хуæрзминкхий, уомæн æма нæйæс фæгæ хумгæндтæ, хезæнтæ, хуасгæрцитæ. Фембæлди архайгутæй алкæдæр дзурдта, хъæбæрдæр сæ ка тухсун кæнуй, еци фарстатæбæл. Сæ сæйрагдæр æй, зæнхи, фонси куст кæнун ке фæндуй, уæхæнттæ берæе ке нæбал ес, уой. Ес нæмæ аграрон университет, уотемæй ба агрономтæ, зооинженертæ, гъæуонхæдзарадон æндæр специалисттæ нæйæс фæгæ. Сауæнгæ ма нæ фæгæ кæнунцæ хумæтæг трактористтæ дæр, кæд сæ мизд аккаг æй, уæддæр. Дзубанди цудæй зæнхити хаццони аргъ фæнниллæгдæр кæнунбæл дæр. Фарстатæ фæдбæл сæ гудитæ загътонцæ Мæздæги райони муниципалон исконди сæргъæуæуæг **Гугити Геннад**, Парламенти аграрон æма зæнхи политикæ, экологи æма æрдзон фæрæзнитти комитети сæрдар **Качарати Олег** æма промышленнон, транспорти, бастдзийнадæ æма амалгъонади комитети сæрдар **Кисити Мурат**. Тускъати Таймораз куд загъта, уотемæй уавæр равзаруни, фондæргутæн агъази уæлæнхæсæн мадзæлттæ исаразуни æма иннæ фарстатæ ралух кæнуни туххæй арæзт æрцæудзæнæй парламентон байгуститæ. Уони фæдбæл законæвæрунади бундорбæл рахæсдзæнæнцæ гъуддагæн агъазгæнæг унафитæ æма исфедар кæндзæнæнцæ бæлвурд кустити пълан.

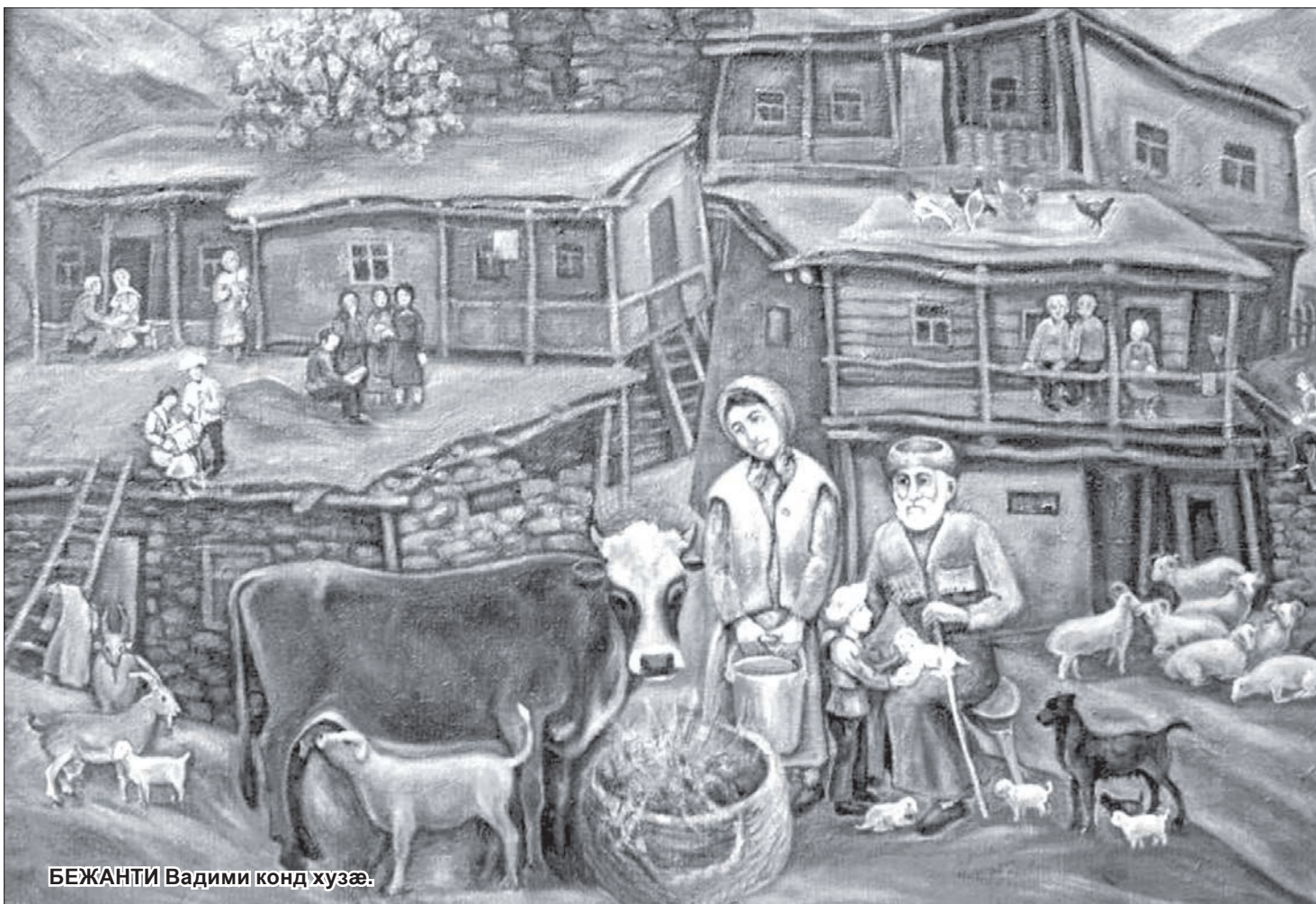
Райони агропромышленнон къабази косгуйти хæццæ фембæлди фæсте Тускъати Таймораз бабæрæг кодта, гъæу Комаровой ка 'рбунат кодта, еци куройнæ. Исаразта 'й æнæнхæст бæрнондзийнади æхсæнадæ «Мука Ставрополья». Æ хæцау Андрей Узловенко радзурдта кустуати туххæй. Куд загъта, уотемæй, гъуддаг æ райдайæнæй æ кæронмæ цæммæй исирæзтайдæ, уомæн багъудæй айдагъдæр анз, уæдта ма паддзахад агъаз дæр. Е лæвæрд æрцудæй «Гъæуон хæдзаради, агропромышленнон къабази æма хомагкустгæнæг промышленнон райрæзт»-и паддзахадон программы фæлгæти. Куройнæ искуста евгъуд анзи декабри мæйи. Архайуй си айдагъдæр 20 адæймаги, уомæн æма еугур куститæ дæр æнцæ автоматизацигонд. Хуари æма инсади хуæзгъæдæдзийнадæ бæрæг кæнунæн си ес сæрмагонд лаборатори. Æ гъомусмæ гæсгæ куройнæ еу мæйæмæ хæссуы мæнæуи æртæ мин тонни. Инсад ласунцæ Уæрæсæй алли регионтæмæ, уой хæццæ, фæсарæнтæмæ дæр.

Мæздæги райони æ косæг балций рæстæг ма Парламенти Сæрдар бабæрæг кодта Мæздæги бæстæзонæн музей, æма фарæ бундорон цалцæггонд ка 'рцудæй, Мæздæги еци 8-аг астæуккаг скъола.

МАЛХЪАТИ Зæлине

Уæрæсæй адæмон хуæзгæнæг, Цæгат Иристони айивæдти æскъуæлхт архайæг, Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл Паддзахадон премий лауреат Дзанайти Василийи Фурт Азанбег райгурдæл 24 майи æнхæст кæнуй фондз æма фондзинсæй анзи (1919-1989).

БЕЖАНТИ Вадими конд хузæ.

АМОНДГУН БИЙНОНТÆ – ТУХГИН ФИДИБÆСТÆ!..

«МÆ УОД МИН БАХУАРДТОНЦÆ СÆ МИНКЪЙИÆЙ АБОНИ УÆНГÆ!..»

Нæ рагфидтæлтæй нин байзадæй уæхæн зундгин загъд: «Бийнонтæ фæйнердæмæ ку хуæцонцæ, уæд сæбæл цардамонд дæр нæ цæфсуй!..» Æма уой фæдбæл нæ адæмон исфæлдистади иссерæн берæ цæмæдесаг дæнцитæ – етæ расагъæс кæнунæн дессаги бæзгæ фæрзнитæ 'нцæ. Мæнæ си еу.

Еу гъæубæсти цардæй æма адтæй еу курухон лæг, æ ном Дзæрæхмæт. Берæ арфиаг гъуддæгтæй фескъуæлхтæй æма фæсæвæд исфæндæ кодтонцæ цитгингæнæг зар ибæл исаразун. Ку син исцæттæ 'й, уæд сæ бафæндадтæй, цæмæй ин мугаги хестæр исаргъ кодтайдæ. Бацудæнцæ æ тургъæмæ æма уоми низардтонцæ.

Зæронд лæг сæ размæ рацудæй, райарфæ син кодта:

– Арфæ уин кæнун, æгайтима нин нæ мугагæн уæхæн кадæ искодтайтæ, гъе, фал зар айдагъ Дзæрæхмæтбæл кæнун нæ гъудæй. Уобæл кæмидæр абæргутæ исæмбалдæнцæ, æ бæх ин есунмæ гъæвтонцæ, æхе ба ин марунвæндæ искодтонцæ, фал е фæттагъддæр æй æма сæ ниццагъта, фал æхуæдæг дæр знаги нæмугæй фæммард æй, рохсаг уæд... Уæхæн хабæрттæ ма адтæй уой размæ дæр. Фал кæд мугагæй ескæбæл зар кодтайтæ, – дзурдта идарддæр зæронд лæг, – уæд зар мæнбæл кæнун гъудæй, æ авд фуртемæй еу дæр æ коммæ кæмæн нæбал кæсуй...

Тæрæгъæддаг куд нæй еци зæронд лæг, æ цæуæтæй ка фæфудæвæд æй. Уæхæн уавæри ка бахауидæ, уонæй гъæубæстæ уотæ зæгъуонцæ: «Хуцау æй ралгъиста: æ берæ бийнонтæй еунæгæй байзадæй...»

Уотæ ци нийергути хабар рауай-уй, уомæй, ка 'й зонуй, етæ сæхуæдтæ дæр фудгин фæуонцæ: сæ цæуæти, куд

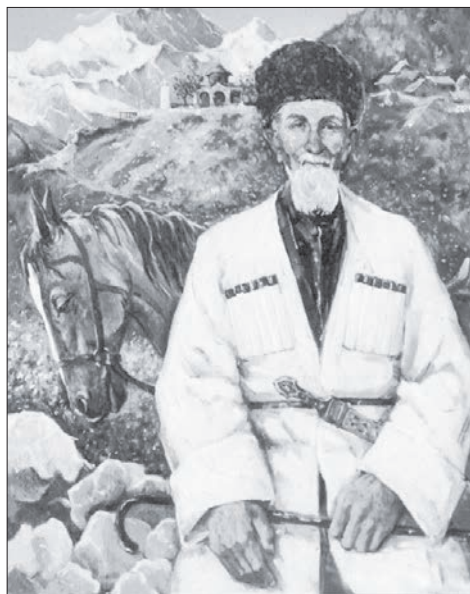
гъудæй, уотæ нæ гъомбæл кодтонцæ, сæ уодиконди æма сæри зунди син нæ ниффедар кодтонцæ хе даруни æгъдау æма фæткитæ, лæдæрундзийнадæ, бийнонтти æма æхсæнади 'хсæн æнæмæнгæ æнхæсткæнуинаг ихæстæй сæ исуаргъгин кодтонцæ. Мæнæ уин ци зæронд лæги хабар ракæнуинаг ан, уой хузæн.

Асæбе æ цæуæти фудуаг æма æнæсæрфат миутæй истухстæй, кæуни уæнгæ 'й æркодтонцæ æма гъарæнги хузи æ синхагæн дзоруй:

– Мæ уод мин бахуардтонцæ сæ минкыйæй абони уæнгæ. Мæхе сабийдоги мæгурдзийнæдтæ гъуди кæнгæй, архайдтон, мадта син е дæр уа, мацæмæй фæццох уонцæ, зæгъгæ. Мæхе феронх дæн – алцидæр уонæн. Æма, уæлæ Æхсарони цæуæти хузæн ахур æма размæ цæунбæл ку ниххуæстайуонцæ, уæд фæсмонгонд бæргæ нæ уайнæ.

– Асæбе, Æхсарон сæ седзæртæй, æнæ фидæй фæгъгъомбæл кодта. Седзæр цæуæт ба царди уæзæ раги бавзарунцæ.

– Гъо, æма нур мæхе рамарон? – еци гъæргæй нийнæфтæй Асæбе!

Дæ зæнæг дин сæринез цæмæй ма уонцæ, уой туххæй ба сæ сабийи карæй ахур кæнун гъæу хуæрзæгъдаубæл. Ку рабайлæгъ уонцæ, уæдта, нæбæззуйнагæй сæмæ ци рагъæр уй, уомæй ма сæ фендæрхузæн кæндзæнæ? Магъамагъа, ести ма си рауайа? Уомæ гæсгæ ба дæ сувæллои раст гъомбæладæбæл рагацау байархайæ, мæнæ уин ци лæги хабар ракæнуинаг ан, уой хузæн.

Еу уосæ, дан, æ сувæллои нæмуй, хуайуй æй, уæд æй æ синхаг фæрсуй:

– Уанæбæрæг ци фудмиуæ ракодта, фурнадæй æй цæмæн марис?

– Тукан мæ 'й æрветун æма цæмæй е 'хца ма фесафа...

– Нурма е 'хца æхемæ ку 'нцæ, уæд æй цæмæн уотæ нæмис?

– Æма сæ ку фесафа, уæд ма æ нæмун ци пайда 'й? – дзуап равардта силгоймаг.

Еци уоси хузæн идæрдтæмæ кæсун гъæу, рагацау архайун гъæу, цæмæй дæ цæуæт дин зæрдинцойнæ хæссæг исуонцæ. Цæмæй си ма рауайа, мæнæ уин идарддæр ци фуртти кой ракæнуинаг ан, уони хузæнттæ.

Еу мæгур косæг лæгæн адтæй авд фурти. Сæ еуемæй иннæ æнæнездæр, иуонгиндæр, фал æмхузонæй дæр зийнадæгæнагитæ. Зæнхæбæл сæмæ хусунæй æхцæуæндæр неци кастæй, сæ еу дæр афойнадæбæл некæд фестадæй, сæумон хорискаст некæд фæуидтонцæ. Фидæ сæмæ бæргæ мæстгун кодта æма ма син ци хуасæ исараза, уой нæ зудта. Берæ сагъæсти фæсте сæмæ еу сæумæ сæ хуссæнтæмæ дзоруй:

– Биццеутæ! Дессаги хабар!.. Дæлæ Зæрæмæги къахирти сæумæцъинккæй еу лæг æрбацæйуадæй æма туман исирдта. Фестетæ еу сæумæ сумах дæр раздæр!..

Фурттæ фиди дзубандимæ сæ хуссæни змæлгæ дæр нæ бакодтонцæ. Сæ

еу хуссæгъæуагæй æ ком райвазта æма æнæбари дзоруй:

– Цæмæ нæ истун кæнис, нæ фидæ?! Еци туман кæмæй рахаудтæй, е никки раздæр фестадæй!..

Æносæй-æносмæ, фæлтæрæй-фæлтæрмæ нæ адæммæ алкæддæр карз æма фæдар æвæрд адтæй æнæфæккæуæгæ æгъдау: хестæри загъдбæл дууæ зæгъæн нæ адтæй. Хестæр дзоруй – ма 'й бахъор кæнæ, мацæмæй æй бафæрсæ, цалинмæ дзурд фæууа, уæдмæ. Мадта имæ фæстæмæ дзорæн дæр нæ адтæй. Адæймаг гъæуама адтайдæ фæдар иуонгтæ æма æнæ азун уоди хецау.

Еци æгъдау цæйбæрцæбæл ахсгааг адтæй нæ фидтæлтæн, уомæн æвдæсэн æнцæ, уонæй нæмæ ка æрбахъæрттæй, еци хабæрттæ. Сауæнгæ ма цæрæгойти цардиуаги туххæй таурæхъти дæр, цæмæй етæ дæр адтайуонцæ зундамонæг.

БИЙНОНТИ ÆХСÆН ÆГЪДАУ ÆНÆМÆНГÆ ÆНХÆСТГОНД ЦÆУА!..

Фусти дзогæ гъæдрæбун хизтæй. Дзогæй дууæ уæрикки радзæгъæл æнцæ æма хебарæй хизтæнцæ. Зæронд фус сæмæ дзоруй:

– Фудуаг ма кæнетæ, уæриккитæ! Дзогæй идард ма цотæ, кенæдта уæмæ ести фидбиллиз æнгæлмæ кæсуй.

Нур сæмæ берæгъ дæр къотæри рæбунæй æ цæстæ даруй æма сæмæ æ налат цъухæй дзоруй:

– Еци зæрондмæ ма игъосетæ, е уæмæ хицæ кæнуй. Æхуæдæг базæронд æй æма уæ уой туххæй нæ уадзуй хецæнæй хезун. Ма имæ игъосетæ. Уæ фæндон будурти ратæхæ-батæхæ кæнетæ!

Нæбал байгъустонцæ уæриккитæ зæронд фусмæ æма хезгæ-хезгæй райдард æнцæ дзогæй. Берæгъ сæмæ рагæпп лапта къотæри рæбунæй æма сæ райахæста.

Бийнонтти 'хсæн гъæуама алцидæр бæрæг уа æма æнæ уæлдай радзорæ-баззорæй æнхæстгонд цæуа. Еузагъдæй, алкæдæр æ бунат зона, æ ихæстæ лæдæра æма сæ æнхæст кæна. Уотæ ку нæ уа, уæдта сæбæл æрцæудзæнæй, мæнæ цæй туххæй радзоруйнаг ан, еци бæлах.

Хелæги сæр æма æ къæдзелæ хилæ кодтонцæ, разæй си ка гъæуама цæуа, зæгъгæ. Сæр загъта къæдзелæн:

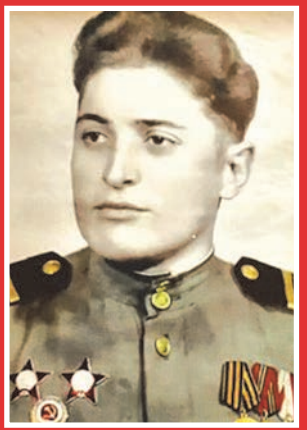
– Ду разæй цæун нæ бафæраздзæнæ, уомæн æма дæбæл нæдæр цæститæ нæйиес, нæдæр ба гъостæ.

Къæдзелæ загъта:

– Кæд мæбæл цæститæ æма гъостæ нæйиес, уæддæр мæмæ ес хъаурæ, æма цæудзæнæн. Ду ба æнæ мæнæй еу къахдзæф ракæнун дæр нæ бафæраздзæнæ.

Сæ дзурд кæрæдзæбæл нæбал бадтæй, æма рахецæн æнцæ. Къæдзелæ сæрæй ку фæхецæн æй, уæд ма еудзæвгарæ рауадæй, уæдта зæнхи скъудмæ бафтудæй æма уоми ниххуадтæй.

Нæ фидтæлтæмæ бийнонтти 'хсæн ци гъомбæладон æгъдæуттæ адтæй, уонæй беретæ абони дæр æнцæ ахсгааг. Етæ 'нцæ, мах адæми зундирахæсти фæткитæмæ гæсгæ адæймагмæ ци менеугутæ гъæуама уа, уæхæнттæ. Зæгъæн, хестæрæн æ загъдмæ игъосун, æ фæдзæхститæ ин æнхæст кæнун, кадæ кæнун, хуæдæфсармæ ун, кустуарзондзийнадæй æскъуæлхун æма æндæртæ. Хуарз уидæ, еци рæсугъд æгъдæуттæ фæдарæй-фæдардæр ку кæниуонцæ, уæд.

«ЕНЕМЕЛТÆ
ПОЛК»МАЛИТИ Слангери
фурт Майрæн
(1909-1943)МАЛИТИ Инали фурт
МусаМАЛИТИ Ирæхмани
фурт МоратМИНДЗАЙТИ Тæкъай
фурт Хъазбег
(1925-1945)

ФИДИБÆСТÆ РÆСТУОДÆЙ КА УАРЗУЙ, Æ СÆРБÆЛТАУ ДÆР Е ТОХ КÆНУЙ УОДУÆЛДАЙÆЙ!..

Аци æрмæгæн нæ газети ай-размæ номери ци хай ниммухур кодтан, уой кæронбæттæни дзубанди цудæй, советон æсгаргутæ сосæггуди куд ранæхстæр æнцæ Рассветмæ — аци гъæуи знаг уотæ æрфедар æй, æма хъæбæр хъор кодта советон æфсæддон хæйтти размæцуд. Æма ин базонун гъудæй æ гæнæнтæ æма равгитæ, уæдта кутемæй æй фæссорæн ес уордигæй. Не 'сгаргутæн сæ раздзæуæг лейтенант Виталий Целиков сæ «балций» хабæртти туххæй уотæ имиста:

Куд исбæрæг кодтан, уотемæй Рассвети донибилæбæл ци хæдзæрттæ рарæнгæ 'нцæ, уонæй немуч исарзтонцæ доттæ æма римæхст адтæнцæ арф. Махонтæ сæ ку æхсиуонцæ, уæд дотти бадæг æфсæддонтæ сæхе римахстонцæ сæ арф фæдæртти æдасдæр рауæнти. Дони сæрти бацæунмæ ку багъавианæ, уæд нæ æмæхст кæнун байдайиуонцæ знаги пулеметтæ æма иннæ тохæндзаумæуттæ. Нур балæдæрдтæн, фæдарæн комкоммæ æмпурстæй райсæн ке нæйиес, уой, — фæрсæрдигæй есгæ адтæй...

Фал штаб?.. Уæддæр кæми æй?.. Алли хæдзари æй ку агорæн, уæд нæ сæртæ дæр нæбал фæйиервæзун кæндзинан.

Мæнæ еу хæдзари къæразгæй мæнгæ рохс кæлуй. Рауидтан гъæуйгæнæги. Узал думгæ 'й фарси ауонмæ батардта. Нæ къæхти гъæр ку фегъуста, уæд базмалдæй æма цидæр исдзурдта. Фал æ автоматæй фæлпайда кæнунмæ ба нæбал исарæхстæй. Дзугай-фурт ин æ сæр райахæста æма ин æ бæрзæй исæздухта, иннæ денгизон ба ин æ кард æ реуи фæссагъта æма гъæуйгæнæг салд зæнхæбæл æрхъан æй.

Сабургай дуар бахуастон. Ракæсæг нæйиес. Медгæйи цидæр æстуф райгъустæй, фал нæ размæ некæ цæуй. Автоматæй къæразгæ батъæпп кодтон æма медæмæ багæлстон танкити нихмæ тохæн гранат. Хæдзари гранати исрæмугъди хуæдфæсте мах дæр къæразгæбæл медæмæ багæппитæ кодтан. Цуппар афицери си зæнхæбæл дæргъитæй рауидтан. Дзиппидаргæ фонари рохсмæ штаби гæгъæдитæ æма фæдари пълан ратумбул кодтан... Штаби хæдзарæй еудзæвгарæ ку рауадан, уæд мæйдари цæхæр искалдтонцæ фæдеси ракетитæ. Уайтæкки мæ рæдуд балæдæрдтæн: штаби афицертæй кадæр æгасæй байзадæй æма нæ хуæдфæсте фæфæдес кодта. Ци гæнæн ма нин адтæй тугъди бацæунæй идарддæр.

Данилянц, Паршин æма Мамий-фуртæн райамудтон, уой размæ дот ци хæдзари бунмæ ракæдзос кодтан, уомæ, æма син загътон, нæ операций æнтæстдзийнадæ нур сумахæй кæнгæ 'й, тох кæнетæ знаги нихмæ æхе тохæндзаумæуттæй, цалинмæ къуар ардигæй райервæза, уæдмæ, зæгъгæ.

Мæ къуари дони 'рдæмæ нæ, фал гъæуи дæллæй нартихуари

Кæрон. Райдайæн нæ газети 14-16-аг номерти.

МАКÆД СÆ ФЕРОНХ
КÆНÆ, ИРИСТОН!..

хумæмæ фæйиаразтон. Нæхердæмæ нин нæ над æхгæд ке 'рцудæй, е мин лæдæрдгонд адтæй æма фæдфæлевæн нæдтæбæл гъæуама рацудайанæ.

Тугъд истухгин æй, гъæу исæнкъустæй.

— Фæппурхæ уотæ нартихуæртти, æма, кæмæн куд амал уа, уотемæй, нæхеуонтæмæ, — загътон ме 'мбæлттæн.

Ракетæй ниррохс æй нæ над. Пулеметти нæмгута сæ сæрти ехуарæгау кодтонцæ. «Документæ фæстæмæ знаги къохти бафтуйонцæ, уомæн неци хузи уæн ес!..» — уæхæн адтæй мæ сæйрагдæр мæтæ. Бон дæр цъæхтæ кæнун райдæдта.

Æнæнгæлæги бахуадтæн еу уæрмæгонди дуармæ. Фуркайтæй си фæммедæг дæн, ефтигъд гранат мæ къохи, уотемæй:

— Ка айтæ? Уæ къохтæ исдаретæ!.. — фæгъгъæр кодтон, кæбæл, уой нæма зонгæй.

Мæ гъостæбæл рауадæй тарст сувæллентти кæун. «Кумæ бахуадтæн!» — иссугътон фонарь. Кæсун: дууæ силгоймаги сæ сувæллентти хæццæ кæунæй сæхе марунцæ. Уруссаг дзубанди ку райгъустæй, уæд минкъий сæ кæунæй фæссабурдæр æнцæ. Ку мæ базудтонцæ, уæд ма сæ цийнæн кæрон кæми адтæй! Сабийтæ мæбæл сæхе æрбатухтонцæ.

— Дон мин раттæтæ! — загътон.

Фал марди рони кæрдзин ка агурдта, уойиуа рауадæй мæ дзубанди. Ами, уæрмæгонди тæрегъæдæй ка мардæй, мæлæти къахбæл ка лæудтæй, уонæмæ цæй дон æма хуæруйнаг адтайдæ! Хом нартихуар хуардтонцæ æма уомæй ервæзтæнцæ.

— Сурхæфсæддон дæ? — рафарста мæ сауцæстæ биццеу.

— Гъо, сурхæфсæддон дæн.

— Æма нæ рауаддзæнæ аци ахæстдонæй? Рамардзæнæнцæ нæ... Фæйиервæзун нæ кæнæ!..

Æрбæбон æй æма мин знаги фæскъилдунæй рацæунæн равгæ нæбал адтæй. Сауæнгæ талингæмæ еци уæрмæгонди фæдтæн æма мæ гъос дардтон фашистти фæдармæ. Уоми æзмæлд не 'рæнцæдæй бон-изæрмæ.

Æхсæви æрбайервæзтæн нæхеуæнтæмæ...

Кавказбæл тогуарæн тугъдти фæууæлахезæн æ сæйрагдæр тухæ адтæй адæми æма Сурх Æфсади æндон еудзийнадæ, нæ Цæдеси аллихузон æвзæгтæбæл дзорæг адæмти æнсувæрдзийнадæ æма хæлардзийнадæ. Æнгом, æмдухæй ке лæудтан, е адтæй тугъди нæ сæйрагдæр нифс.

Дзæгъæли нæ фæфудæбон кодтонцæ Иристони фæллойнæгæнгута, знаги бомбити буни Сурх Æфсадæн сæ фæстаг къæбæр æма тоги æртæхтæ дæтгæй.

* * *

Нæ дзубанди æвзонг поэттæй райдæдтан. Уонæй абони не 'хсæн беретæ нæбал æнцæ. Æрдæгбæл раскъудæй сæ дессаги цардбæллон зар. Сæ нийергутæ сæмæ, тугъд фæцæй æма нæмæ тагъд зиндзæнæнцæ, зæгъгæ, æнгъæлмæ кæсгæй байзадæнцæ. Фал... Сæ æхсаргин фурттæ син, нæ Фидибæстæмæ гадзирахаттæйф æрбалæборæг цъамар маргхæссæг хелæги-æн æ сæр ницъцæлæ кæндзинани æнæмæнгæ, зæгъгæ, ци ард бахуардтонцæ, уой рæстуодæй исæнхæст кодтонцæ. Фал, сæ иннæ соми, гъома знаги тагъд ниддæрæн кæндзинан æма уæмæ уæлахе-зонтæй зиндзинан, зæгъгæ, сæ еци соми исæнхæст кæнун ба син нæ бантæстæй, уомæй сæ ний-

йергути, сæ бийнonti, сæ уарзон дзилли фæфудевгет кодтонцæ. Æма син е хатиргонд фæууæд — етæ сæ соми уомæ гæсгæ нæ исæнхæст кодтонцæ, æма сæ Райгурæн бæстæ, сæ Иристон багъæуай кæнунæн неци бавгъау кодтонцæ, сауæнгæ сæ цард раттунуи уæнгæ дæр.

...Нæ абони сæребарæдзийнадæ æма амондгун царди сæрбæлтау тохи æ зинг кæмæн рахустæй, етæ минтæ, миллионгай бæгъатæртæ адтæнцæ. Сæ номерæн æнсувæрон циртдзæвæнтæбæл ци æносон æхсæдæрфтæ иссугъдæй, уони хузæн гъæуама нæ зунди, нæ зæрдити æностæмæ ма нидæн кæнонцæ сæ æхсаргин гъуддæгути азæлд, мингай-мингай æнзти син дзиллитæ гъæуама сæрустурæй дзоронцæ сæ рохс нæмттæ æма уинонцæ сæ фæдауцæй-фæдауцæдæр сорæттæ. Устур кадæ æма намуси аккаг æнцæ, нæ Фидибæстæ гадзирахаттæй æрбалæборæг знагæй фæйиервæзунуи сæрбæлтау æ цард ка иснивонд кодта, етæ дæр æма тугъди будурæй уæлахе-зонæй ка исæздахтæй, æма бæстæ нæуæгæй æ къæхтæбæл ислæуунбæл æновудæй ка фæхъхъямæт кодта, етæ дæр.

Макад сæ феронх кæнæ, Иристон!

НЕ ДОЖДАЛИСЬ СВОИХ СЫНОВЕЙ С ВОЙНЫ 142 МАТЕРИ ХАЗНИДОНА,
50 ТЫСЯЧ МАТЕРЕЙ ОСЕТИИ И ДЕСЯТКИ МИЛЛИОНОВ МАТЕРЕЙ НАШЕЙ СТРАНЫ

Устур Фидибæстон тугъди будуртæй сæ хъæзуатон цæуæти исæздæхунмæ сæ цæргæ-цæрæнбæнтти ка фенгъæлмæ кастæй, еци мадтæлти номерæнæн аци циртдзæвæн æвæрд æрцудæй Хæзнидони.

Франклин РУЗВЕЛЬТ (1882-1945), Президент США (1932-1945) отмечал: «Под руководством маршала Иосифа Сталина русский народ показал такой пример любви к родине, твердости духа и самопожертвования, какого еще не знал мир... Этот человек сочетает в себе огромную, непреклонную волю и здоровое чувство юмора; думаю, душа и сердце России имеют в нем своего истинного представителя».

ПРАВДУ, ТОЛЬКО ПРАВДУ И НИЧЕГО, КРОМЕ ПРАВДЫ...

О великих деяниях и великих деятелях все же вправе рассуждать исключительно те, кто сам вписан в историю человечества своими выдающимися деяниями. Только их суждения и заслуживают доверия.

Такая позиция приемлема и в отношении Иосифа Сталина. Достаточно широко известно, как высоко ценили его во всем мире государственные и политические деятели, выдающиеся военачальники, ученые, религиозные деятели...

Так, премьер-министр Индии (1947-1964 гг.) Джавахарлал Неру (1889-1964 гг.) в свое время так сказал: «Служба Сталина своему народу в мирное и военное время принесла ему уникальную славу, и его смерть вырвала из современного мира личность исключительных дарований и великих достижений. История России и всего мира будет носить отпечатки его усилий и достижений».

Вот такое признание личности Сталина вот уже сколько десятилетий не дает покоя его ниспровергателям (к сожалению, таковые обнаруживаются и у нас в стране, и в среде так называемых «современно продвинутых интеллектуалов»). Но сколько бы не изощались все эти прохвосты, Сталин как был почитаем народом не только в нашей стране, но и во всем мире, таким и остается по сей день, и, уверенны, так и будет вовеки веков.

И с этим обстоятельством надо считаться и тем, кому сегодня надлежит выстраивать идеологические ориентиры. В связи с этим мы предлагаем вашему вниманию, уважаемые наши читатели статью доктора философских наук, профессора А. Туева и «И.В. Сталин — великий военный стратег», которая была опубликована в газете «Правда» в номере за 7-13 мая с.г.

В недоброй памяти хрущевские времена удары наносились по сталинской истории. Но не только: именно тогда был нанесен первый сокрушительный удар по нашим идеалам и перспективам развития Советского государства. Однако сегодня мы сосредоточимся лишь на одном из этапов военной истории, обозначаемом понятием «десять сталинских ударов».

Хрущевские псевдоисторики в свое время просто вывели это понятие из военно-исторической литературы. В самом деле, вещали они, какие могли быть «сталинские» удары? Ведь разрабатывали планы наступления советских войск в 1944 году наши штабы, и прежде всего — Генеральный штаб. Впрочем, и ныне историки и публицисты антисталинского лагеря зачастую вообще отказывают этому понятию в праве на существование, так как не видят в Сталине военного стратега. В результате советские наступательные операции 1944 года рассматриваются обособленно друг от друга, вне их общей идеи, единого замысла и стратегической взаимосвязи в процессе осуществления.

Удивляться тут не приходится:

И.В. СТАЛИН — ВЕЛИКИЙ ВОЕННЫЙ СТРАТЕГ

теперешним горе-историкам хрущевского разлива попросту невдомек, что в военном деле существует особое понятие «стратегия» и является она, эта самая стратегия, не чем иным, как главной составляющей в любой сколько-нибудь крупной военной кампании. А в структуре управления войсками «почему-то», помимо начальников

Как известно, в ноябре 1943 года состоялась Тегеранская конференция «большой тройки» — руководителей стран антигитлеровской коалиции И.В. Сталина, Ф. Рузвельта и У. Черчилля. Основным предметом обсуждения была выработка стратегии военных действий против гитлеровской Германии и ее сателлитов на победном

Уинстон ЧЕРЧИЛЛЬ (1874-1965 г.), премьер-министр Великобритании (1940-1945 и 1951-1955) отмечал: «Большой интерес вызвала у меня встреча с Премьером Сталиным. Большая удача для России в ее агонии было оказаться под началом этого великого человека и закаленного военачальника... Ни одно правительство не устояло бы перед такими страшными жестокими ранами, которые нанес Гитлер России. Но Советская Россия не только выстояла и оправилась от этих ран, но и нанесла германской армии удар такой мощи, какой не могла бы нанести ей ни одна другая армия в мире... Именно русская армия выпустила кишки из германской военной машины...»

штабов, существуют командующие различных рангов, и прежде всего — Верховный Главнокомандующий. От его стратегических способностей зависит ход и исход любой военной кампании, но особенно это касается крупномасштабных военных столкновений, таких как наша Отечественная война 1812 года, а уж тем более — Великая Отечественная и Вторая мировая войны в целом. Для понимания этого существовало, что стратегический замысел «десяти сталинских ударов» возник задолго до реального проведения этих операций.

этапе войны. При этом ключевым — и наиболее трудным — вопросом стало открытие нашими союзниками второго фронта в Европе. Черчилль отстаивал так называемый балканский вариант военных действий западных союзников. Смысл его стратегии сводился к тому, чтобы провести главные операции англо-американских войск в странах Балканского полуострова, выйти в Центральную Европу, дабы не допустить освобождения народов европейских стран советскими войсками, и только после этого форсировать Ла-Манш. Между тем Сталин настаивал на высадке

союзников на севере Франции весной 1944 года.

На пике противостояния этих стратегических концепций обсуждение проблемы зашло в тупик и наступил поистине драматический момент переговоров: Сталин поднялся с кресла и, обратившись к К.Е. Ворошилову и В.М. Молотову, с раздражением сказал: «Пойдемте, у нас слишком много дел на фронте, чтобы здесь тратить время. Ничего путного, как я вижу, не получается». Рузвельт, спасая положение, предложил сделать перерыв.

После перерыва Сталин бросает на стол стратегический «козырь». Он заявляет о том, что в СССР разработана стратегия, согласно которой в результате десяти последовательных операций советские армии в ближайшие месяцы перейдут нашу государственную границу и вступят на территории сопредельных стран Европы. Союзники, понявшие, что СССР может и без них разгромить германские вооруженные силы, вынуждены были последовать стратегии Сталина. Было принято решение об открытии второго, англо-американского, фронта на севере Франции, на чем и настаивал Сталин. Форсирование Ла-Манша было намечено на май 1944 года.

Кстати, по воспоминаниям Г.К. Жукова, Сталин после возвращения из Тегерана говорил ему, что Рузвельт, надо надеяться, сдержит слово об открытии второго фронта, а если не сдержит, то мы и сами справимся.

Второй фронт был открыт 6 июня 1944 года.

Так была принята эта стратегическая концепция и окончательно утверждена стратегия совместных военных действий союзников против Германии и ее сателлитов. Наряду с этим были согласованы и утверждены контуры послевоенного устройства мира, предложенные советской делегацией. Здесь мы отчетливо видим, что военно-стратегическая концепция, разработанная Сталиным, определила и политическую стратегию союзных держав. Это к слову о том, какова миссия Верховного Главнокомандующего в выборе стратегической цели военных действий, их организации и командовании войсками. Она, эта миссия, никак не является лишь декоративной, хотя и сегодня некоторые пытаются превратить ее в такую.

Верховный Главнокомандующий — центральная фигура в любой военной кампании. Хрущев, стремясь дискредитировать Сталина, изрек ничтоже сумняшеся, что тот якобы руководил военными действиями по глобусу. Он, по своей простоте, полагал, что ему таким образом удалось «заклеить» Сталина как никчемного полководца. Незадачливому ниспровергателю «культы личности» было невдомек, что общее стратегическое руководство военными действиями и есть самое трудное, самое ответственное дело на войне.

«ЕНЕМЕЛГЕ ПОЛК»

МУРИТИ Бегазай фурт Хаджиморат

МУРИТИ Саукуйи фурт Дзахо (1899-1943)

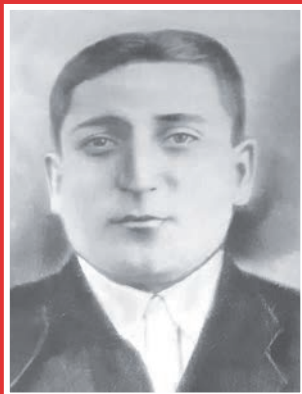
ТАНДУТИ Хъасболати фурт Хакъяссæ

ТАУИТТИ Сарабийи фурт Майраен

«БЕНЕМЛГЕ ПОЛК»

ХАМИХЪОТИ Дзахой
фурт Муса
(1916-1943)

ХЪАРАТИ Бикийи
фурт Иван

ЦЪЕРАКТИ Бекири
фурт Гацир
(1923-1942)

ХЕМИЦАТИ Айдаболи
фурт Таймораз

И.В. СТАЛИН — ВЕЛИКИЙ ВОЕННЫЙ СТРАТЕГ

Югославский политический деятель М. Джилас рассказывал, что в беседе с маршалом И.С. Коневым после победного завершения его войсками Корсунь-Шевченковской операции он спросил его о полководческих качествах Сталина. После небольшого раздумья маршал ответил с предельной лаконичностью:

— Сталин всесторонне одарен. Он обладает блестящей способностью видеть войну в целом, что и делает возможным его успешное руководство.

Видеть войну в целом — этим дарованием обладает далеко не каждый талантливый военачальник. Мышление Сталина основывалось на обширных знаниях в различных областях военного дела и изумлявшей многих способности к их предельному обобщению. Но и этого мало: военная стратегия такого уровня сродни стратегии политической, она требует учитывать весь спектр не только внутренних, но даже, как мы видели, и международных отношений. Сталин был подготовлен к этому своим богатейшим опытом государственного руководителя.

На протяжении всей войны он продолжал накапливать и без того обширные и глубокие военные знания, обогащал их собственным практическим опытом, развивал свое дарование — и это делало его руководство военными действиями все более и более совершенным. В заключительные два года войны сталинское стратегическое мышление и вдохновляющая сила его идей, мастерство советских полководцев и воля народа к победе соединились в эффективнейший наступательный фактор. Наши экономические, военно-технические возможности и бесценный опыт обороны и наступления позволяли нам самостоятельно обеспечить разгром врага.

С учетом наших возросших возможностей Сталин выработал принципиально новую концепцию дальнейших наступательных действий. Она предполагала отказ от проведения отдельных операций на одном-двух направлениях и принятие стратегии последовательных наступательных опе-

раций — ударов, наносимых на различных участках всего советско-германского фронта. Это заставляло противника маневрировать силами, ослабляя плотность войск как раз там, где был намечен наш очередной удар. Опираясь на сталинскую концепцию, Ставка Верховного Главнокомандования определила десять стратегических районов, в которых предполагалось нанести решающие удары.

Под руководством Верховного Главнокомандующего Ставка и Генеральный штаб выработали порядок проведения операций — оптимальные их направления и наиболее приемлемые сроки нанесения ударов. Сталин строго

Г.К. Жуков в своих мемуарах отметил: «Могу твердо сказать, что И.В. Сталин владел основными принципами организации фронтовых операций и операций групп фронтов и руководил ими со знанием дела, хорошо разбирался в больших стратегических вопросах». И далее: «В руководстве вооруженной борьбой в целом И.В. Сталину помогали его природный ум, опыт политического руководства, богатая интуиция, широкая осведомленность. Он умел найти главное звено в стратегической обстановке и, ухватившись за него, наметить пути для оказания противодействия врагу, успешного проведения той или иной наступа-

Шарль де ГОЛЬ (1890-1970 гг.), президент Франции (1958-1969 гг.): «Сталин имел колоссальный авторитет, и не только в России. Он умел «приручать» своих врагов, не паниковать при проигрыше и не наслаждаться победами. А побед у него больше, чем поражений. Сталинская Россия — это не прежняя Россия, погибшая вместе с монархией. Но сталинское государство без достойных преемников Сталина обречено... Те люди, которые были после него у власти, фактически делали все, чтобы его уничтожить... Сталин не ушел в прошлое — он растворился в будущем».

контролировал подготовку, всестороннее обеспечение и ход операций. В результате нам неизменно удавалось достигать их внезапности, сковывать резервы противника, навязывать ему свою волю и прочно удерживать инициативу. В историю Великой Отечественной войны и в мировой фонд военного искусства эти стратегические операции вошли как «десять сталинских ударов», которые привели к полному разгрому фашистской Германии.

Маршал А.М. Василевский писал в связи с этим: «Думаю, Сталин в период стратегического наступления Советских Вооруженных Сил проявил все основные качества советского полководца. Он умело руководил действиями фронтов, и все советское военное искусство за годы войны показало силу, творческий характер, было значительно выше, чем военное искусство хваленной на Западе немецко-фашистской военной школы».

тельной операции. Несомненно, он был достойным Верховным Главнокомандующим».

И даже некоторые из наших врагов отмечали позднее, что уровень советского военного искусства к той поре достиг поистине головокружительной высоты. Ф. фон Меллентин, бывший генерал вермахта, признавая, с оттенком восхищения, что советское Верховное Главнокомандование «полностью овладело техникой организации наступления огромных механизированных армий», патетически восклицал: «Невозможно описать всего, что произошло между Вислой и Одером в первые месяцы 1945 года. Европа не знала ничего подобного со времени гибели Римской империи».

Наиболее ярко стратегический гений Сталина проявил себя в наступательной кампании 1944 года. «Десять сталинских ударов» были объединены стратегическим замыслом, общим не только с точки зрения взаимоувязки от-

дельных операций Вооруженных Сил СССР, которая разрушала оборонительную стратегию войск гитлеровской Германии и ее сателлитов. Удары наносились в такой последовательности и в таких направлениях, что каждый из них был для нашего противника полной неожиданностью и по времени нанесения, и по своей направленности. Но, как уже говорилось, эти удары были согласованы также и с действиями союзных войск. Все это позволило максимально приблизить нашу общую Великую Победу и сократить потери войск всей антигитлеровской коалиции на этом этапе войны.

Великая Победа в военно-стратегической кампании 1944 года явилась торжеством сталинской военной науки. Десять сокрушительных ударов не только отличались единым стратегическим замыслом и целеустремленностью, — они были спаяны волей Верховного Главнокомандующего И.В. Сталина. Все операции были проведены в стиле гигантского территориального размаха и невиданной скорости продвижения. Самая совершенная форма маневра на окружение и ликвидацию главных группировок противника составляла основу боевых операций Советских Вооруженных Сил.

Мощные удары, обрушившиеся на немецко-фашистскую армию, разрушили весь вражеский фронт от Баренцева до Черного моря. Советская Армия смело создававшаяся противником в течение трех лет «оборонительные валы» и с боями прошла на запад от 550 до 1100 км, были изгнаны из пределов СССР все до единого фашистские захватчики, а военные действия целиком перенесены на территорию вражеских государств. Из 136 разбитых и выведенных из строя в 1944 году дивизий противника около 70 были окружены и уничтожены. Выдающиеся операции на окружение крупных вражеских группировок под Корсунь-Шевченковским, Витебском, Бобруйском, Минском, Львовом, Яссами и Кишиневом вошли в историю как классические образцы советского военного искусства.

Осуществление сталинского стратегического плана в кампании 1944 года имело огромные военно-политические результаты. Были выведены из войны балканские союзники Германии — королевская Румыния и царская Болгария, а затем фашиствующая Финляндия и хортистская Венгрия. Успешные действия Советских Вооруженных Сил в кампании 1944 года создали обстановку, позволившую в короткий срок подготовить операции заключительного этапа Великой Отечественной войны — победоносной кампании 1945 года в Европе и кампании на Дальнем Востоке — и завершить их полным разгромом войск фашистской Германии и империалистической Японии.

В.А. ТУЕВ,
доктор философских наук,
профессор.
Ленинград — Санкт-Петербург.

АМОНДГУН БИЙНОНТÆ – ТУХГИН ФИДИБÆСТÆ!..

Бийнонти цардарæвт ка бахьор кæна, уæхæн тæссагдзийнæдтæ берæ 'нцæ. Уонæй еу – мулк син æггæр унафæгæнæг ку исуй. Дзубанди дæр ибæл нæйис, мулк дæр гъæуи – фал бæрцæй, гъæуама æ цагъайраг ма исуй. Æма уотæ ку рауайа, уæд бийнонти карнæ додойаг исуй.

Цардæнцæ æма адтæнцæ дууæ синхаги. Сæ еу бонгин – фондæй сæудегæргæнæг, иннæ мæгур – зæнхосæг. Гъæздуги хæдзарæ адтæй æддæгæлæг, мæгурæн ба – минкый къæс. Агъазиау тургъæ еудадзуг адтæй мæтъæл, игъæлдзæг адæймаги унæр си некæд райгъустæй. Мæгури тургъæй ба игъустæй царди гъæр. Бийнонтæ еудадзугдæр цидæртæ архайдтонцæ, хæдзари зилдтитæ кодтонцæ, цудæй сæмæ иуазгута, хæстæгута, æма сæ игъæлдзæгдзийнади хæлхъой сæ синхонтæмæ дæр игъустæй.

Бонгини уосæ сæмæ сæ уæлдзарæй, æхе къæлæтгинбæл рауадзгæй, уæллæй бунмæ ахид кастæй, æма сæ игъæлдзæгдзийнадæй æ зæрдæ рохс адтæй, хицæ сæмæ кодта. Гъудити ранигулидæ, мах гъæздуг ку ан, алцæмæй – æнхæст, уотемæй – æрхун, сагъæсхуз, царди адæ ку не 'нкъарæн; етæ фургуст ку 'нцæ, марамæлай къæбæрæй ку цæрунцæ, уæд сæмæ еци цæруни нифс æма разæнгарддзийнадæ кæцæй цæуи? Еууæхæни еци фарста равардта æ лæгмæ, æма ин е уотæ зæгъуй:

– Етæ игъæлдзæг уомæн æнцæ æма мæгур æнцæ. Мулки уæзæ æнцон хæссæн нæй. Фæндуй дæ, æма син æз сæ игъæлдзæгдзийнадæ фæссорон?

– Куд? Лæгъудзийнадæ син маци бакæнæ! – фæттарстæй уосæ.

– Нæ. Анзи æмгъудмæ син инсæй сугъæрийнæ соми æфстау ратдзæнæн, уæхецæн си ести испайда кæнетæ, зæгъгæ, æндæр неци.

Лæг куд загъта, уотæ бакодта. Æма уайтæкки мæгур лæги тургъæ æнкъард кæнун райдæдта. Бийнонти катæй æма сагъæс иссæнцæ еци инсæй сугъæрийнæ соми. Еуемæй си куд испайда кæнонцæ, уобæл гъуди кодтонцæ, иннемæй ба син радавунæй тарстæнцæ æма мæти бацудæнцæ... * * *

Аци хабар уобæл дзорæг æй, æма дæ цард зæрдæмæдзæугæй аразунæн дæ мулкæй цæйбæрцæ гъæуи, уомæй фулдæрмæ ку бæллай, уæд уомæй уæлдай амондгундæр нæ исуодзæнæ. Уомæ гæсгæ ба расагъæс кæнуни аккаг æй, мæнæ уин ци таурæхъ ракæнуинаг ан, е дæр.

Фидæ æма фурттæ фæббуцæу æнцæ сæ мулкбæл. Фурттæ фæстауæрцæ нецæбæл кодтонцæ, зæронд фидæ син уой нæ хатир кодта, сæ цæстæмæ син æй дардта. Дзурдта син:

– Ци нæмæ ес, етæ еугурæй дæр сумах æнцæ, æз си мæрдтæмæ мæ хæццæ неци фæххæсдзæнæн, æма сæбæл ауæрдетæ! Фæстауæрцæ кæнун зонетæ! Абони уæ ци гъæуи, е уæ исон дæр гъæудзæнæй.

Фурттæ имæ нæ игъустонцæ, æма фидæ æрсæйгæ 'й. Æ уод есгæй æ синхæгтæн ниффæдзахста:

– Кири мæ ку исæвæрайтæ, уæд мин мæ къохтæ мæ реубæл ма исæвæретæ, фал сæ радаргъ кæнетæ, мæ армитъæпæнтæ игон куд уонцæ, уотæ.

Рацох æй лæг, æма ин æ синхæгтæ æ фæндæ исæнхæст кодтонцæ. Æрцæуæг хеуæнттæмæ, мард кири куд æвæрд адтæй, е раст нæ фæккастæй, æма синхи хæстæртæн сæ феппайуинаг загътонцæ. Æма син етæ ба загътонцæ:

– Æ къохтæ уотæ æвæрд æнцæ æ уоситæмæ гæсгæ.

– Уотемæй æй уадзетæ, уотемæй, – дзоруи сæмæ хæстæр фурт дæр, – ревад армитъæпæнтæ е махмæ æвдесуй, гъома, мæрдтæмæ мæ хæццæ муллитæй æгириддæр неци хæссун... Цардбæл нæ ахур кæнуи, цардбæл...

«БИЙНОНТÆ ДÆР – КИНДЗИ ЦÆРА, КИНДЗÆ АХУÆДÆГ ДÆР – АХЕ ЦÆРА...»

Еугæр нæ дзубанди рацудæй бийнонти цард амондгунæй аразуни гъуддаги силгоймаги ахедундзийнадæ цæйбæрцæбæл агъазиау æй, уæд, æвæдзи, зæгъун гъæуи æндæр бийнонтæй сæмæ ка 'рбакъахдæф кæнуи, уони туххæй дæр, гъома, киндзити туххæй дæр. Уой фæдбæл дæр æримисдзинан еуцалдæр таурæхъи.

Еу нæуæг киндзæ косуни æгъдауæй æ къох дони дæр некæд ратулдта: хæдзарæ не 'фсайдта, хуæруйнаг дæр нæ кодта, сæумæй афойнадабæл некæд исистадæй. Уæд хæдзари хæстæртæ – зæронд лæг æма зæронд уосæ – исфæндæ кодтонцæ сæ киндзи бавзарун. Еубон тургъи гъæрæй хилæ кæнунцæ. Сæ хъæлхъоймæ нæуæг киндзæ къæразгæй ракастæй æма сæ фæрсуй:

– Цæбæл гъæр кæнетæ, ци 'рцудæй?

– Мæнæ нæ федауæн, нæ еу дæр «дон æз исдавдзæнæн», нæ иннæ дæр «нæ, æз æй исдавдзæнæн», зæгъуй.

– Гъома, уобæл хилæ кæнун цæмæн гъæуи: раздæр уи æй уæ еу исдавæд, уæдта уе 'ннæ, – загъта син киндзæ. * * *

...Еу хæдзарæмæ фæд-фæди æрцудæнцæ дууæ киндзи. Цанæбæрæг рæстæг си рацардæнцæ, уотемæй си еу гъаст кæнуи иннемæн:

– Айæ циуавæр хæдзарæ 'й, циуавæр? Адæймаг си æхе сор хесæрфæнæй нæ ниссæрфдзæнæй.

– Сæумæй раздæр исистисæ, е ба сор хесæрфæнæй дæхе сæрфай, – адтæй инней дзуап.

Нæ рагфидтæлтæ хумæтæги нæ зæгъуиуонцæ: «Бийнонтæ дæр киндзи цæра, киндзæ æхуæдæг дæр – æхе цæра...» Уæхæн киндзæ, æ зундирахаст хуæздæрмæ раййевунмæ ку нæ исарæхса, уæд æхецæн дæр æма бийнонтæн дæр сæринез исуодзæнæй. Уой хæццæ ба ма æхебæл ку 'нвæрса æма æхе раст ку æнгъæла...

Æма уæхæн фæтти фудæй ба – цитæ æрцæуи, уомæн ба æвдесæн мæнæ аци таурæхъ.

Цæветтонгæ, уæди уæнгæ еумæ ка цардæй, еци æнсувæртæй дууæ сæ еумæйаг цæрабунатмæ æрбахудтонцæ иуаргути сæ хæстæр æнсувæри рахецæн кæнуни туххæй.

Иуаргута ку рабадтæнцæ, уæд хæстæр æ кæстæр æнсувæрти фæрсуй:

– Гъæйдæ, зæгъетæ мин: цæй туххæй мæ иуаретæ?

Етæ имæ дзорунцæ:

– Мах дæуæй нæ байуарианæ, фал нæ дæ уосæ æнæгъæнæ бийнонтæй бахуардта.

Е сæмæ дзоруй:

– Хуцау уин ма уа, æма кæд сумах æнæгъæнæ бийнонтæй бахуардта, уæд мæн еунæгæй нæ бахуæрдзæнæй? * * *

Нæ абони радзубандий кæронбæттæни ба ма уин ракæнуинаг ан мæнæ ауæхæн таурæхъ дæр.

Цардæнцæ еу бийнонтæ, адтæй сæмæ зæронд дæр, фал сæмæ æгъдау ба нæ адтæй. Еу æхсæвæ мет рауардта. Сæумæй зæронд лæг ку исистадæй æма æндæмæ ку рацудæй, уæд хъæбæр бадестæ кодта: нæуæгуард метбæл фæдтæ.

– Атæ ба цæй фæдтæ æнцæ, кæд æма мæнæй уæлдай нæ бийнонтæй ку некæма исистадæй?

Рандæ 'й еци фæдтæбæл æма гъæдæмæ исхъæрттæй. Лæг бабай деси бацудæй:

– Айæ ци хабар æй!

Уæд имæ къотæри фæстейæй кадæр радзурдта:

– Е мæн фæд æй, уæ хæдзари амонд дæн æма уæ ци гъæуи, ци корис, уой мин зæгъæ.

Зæронд лæг уотæ:

– Æз нæхæмæ рафæрсон.

Сæхæмæ фæрсæг фендæ 'й æма фæрсуй бийнонти:

– Нæ амонд нæ фæрсуй, ци нæ гъæуи, зæгъгæ, æма ци ракорон?

Фурттæ загътонцæ:

– Хуар, зæнхæ...

Уæд кæстæр киндзæ дуарæй æрбакастæй æма загъта:

– Æгъдау, уарзондзийнадæ.

Зæронд лæг бацийнæ кодта:

– Гъе, е хуарз загъта: æгъдау, уарзондзийнадæ.

Зæронд лæг раздахтæй гъæдæмæ, сæ амондмæ, рахабæрттæ ин кодта. Амонд дæр æй балæдæрдтæй, æма бийнонтæ уæдæй фæстæмæ дзæбæхæй царунтæ байдæдтонцæ... * * *

Хумæтæги нæ фæззæгъунцæ: «Бийнонти амондæй Фидибæстæ дæр тухгиндæр кæнуи!..» Аци загъди æцæгдзийнадæ уæлдай бæлвурдæрæй рабæрæг уй лæгæвзарæн рæстæгуй. Нæудæс æма æртинсæй анзæй размæ немугаг-фашистон æрдонтæ гадзирахаттæй ку 'рбалæбурдтонцæ Советон Цæдесмæ, уæд Райгуарæн бæстæ багъæуи кæнуни сæрбæлтау тохмæ сæ тугъдонти ка нæ рарвиста, еунæг уæхæн бийнонтæ дæр нæ байзадæй. Уомæ гæсгæ еци æхсаргин тугъдонти имисæн нур дæр – бийнонти Æхсæндуйнеуон бонмæ гæсгæ.

«ЕНЕМЕЛТÆ ПОЛК»

САКУЙТИ ТИКИЙ ФУРТ БАБУЛИЦ

ТАХОЙТИ АЙДАРУХИЙ ФУРТ МÆХÆМÆТ (1913-1942)

ХÆТÆГТИ ХАНГЕРИЙ ФУРТ АГУБЕКИР (1912-1999)

ХЪАЗБЕГТИ НИМБОЛАТИ ФУРТ ТАМБИЙ

Международный день музеев будет отмечаться 18 мая. В связи с этим небезынтересны такие данные. Как выяснили эксперты ВЦИОМ-а, 7% жителей России никогда не были в музее. 89% бывали там хотя бы раз в жизни. Больше всего гражданам интересны исторические музеи (их назвали 50%), художественные (30%), краеведческие (27%), технические (14%) и естественнонаучные (11%). Еще 5% назвали музеи писателей и поэтов. 51% последний раз посещал музей больше 2 лет назад, 18% – меньше 2 лет назад, 7% – в последний год.

ХЕУОНБÆЛ ÆНОВУД УН – АГЪАЗИАУДÆР ЦАРДГЪОНДЗИЙНАДÆ!..

ÆНКÆТЕМÆЙ КАДÆ-РАДÆ НÆ ЦÆУЙ!..

Хæдзари бийнонтæ тумугъ бадт ку 'ркæнунцæ еу финги сæргы, зæрдæхцæуæнæй си ку фæммийнасæ кæнунцæ сæ мади фæлмæн къохтæй конд æхцинтæй æма æндæр фæрзеуæй, уæд уомæй хуæздæр ма ци уа!.. Æви хиццагдæр æй кæмидæр æхсæнадон хуæрæнрауæни фæсарæйнаг хуæруйнагтæй хе хинцун, кæцæйдæр идард рауæнтæй ласт цай кенæ кофе цумун?.. Уой цæмæй бæлвурддæрæй балæдæрайтæ, уомæн ба уин, махмæ гæсгæ, еуцæйбæрцæдæр фæйагъаз уодзæнæй, мæнæ идарддæр ци фарстатæ мухур кæнæн, уонæбæл æргомæй дзуæппитæ ку раттайтæ, уæд е дæр. Уæлдайдæр ба – бæлвурдæй базондзинайтæ, уæ царди бийнонтæ ци бунат ахæссунцæ, уой.

1. Нийергутæ (сабитæ) дин дæ райгурæн бони фæдбæл ке нæ райарфæ кодтонцæ, уомæ гæсгæ ду ба...

а) Дæхуæдæг сæмæ бадзурдтай, бауайдзæф син кодтай, сæ гъос дæмæ ке не 'рдардтонцæ, уой фæдбæл.

б) Дæхе æууæндун кæнис, дæ игурæн бон дин ке æримисдзæнæнцæ æма дæмæ æнæмæнгæ ке 'рбадзордзæнæнцæ, уобæл.

в) Се 'нæргудидзийнадæ уойасæбæл ахсигæ гуддагбæл нæ нимайис. Уæлдайдæр ба уомæ гæсгæ, æма ма дин рæхги уодзæнæй дæ 'мбæлтти хæццæ фембæлдтитæ.

2. Сувæллон уогæй сæрдигон каникултæ игъæлдзæгæй æрветун берæ уарзтай...

а) Сувæллæнтти лагеры... Æртæ кыуæрей уæгъдæбарæ цард æма нæуæг æнкъарæнтæ.

б) Скъолай медæгæ лагеры. Æнæгъæнæ бони дæргы дæ рæстæг æрветис дæ 'мбæлтти хæццæ, изæрæй ба хæдзарæмæ æрцæуис.

в) Дæ нанай хæдзари, уордæмæ лæузтæ хуæрунмæ æрæмбурд уиуонцæ дæ 'мхуæрифурттæ дæр.

3. Нæуæг анзбæл ахиддæр кутемæй исæмбæлис?

а) Хуæруйнагти номхигъд развæлгъау æрцæттæ кæнун, уæдта хуæнтти æма æмбæлтти æрбахонун.

б) Фæстагмæ ниууадзун, уæдта тæвдхæлæфæй цæттæ кæнун байдайун, мæ къохи ци фæууы, уонæй еститæ.

в) Алкæддæр бæрæгбон раветун мæ бийнonti хæццæ.

4. Дæ бийнonti хæццæ куд ахид фæддзорис телефонæй?

а) Алли бон дæр.

б) Къуæремæ еу хатт.

в) Мæйæмæ еу хатт.

5. Дæ уæледарæси кондмæ дин дæ хуæнттæй кадæр ести фау ку 'рхæссуы, гъома, æйивуынаг æй зæгъгæ, уæд ин ци дзуап раттис?

а) Расагъæс ибæл кæнун, куд айивæдæр уодзæнæй, уобæл.

б) Мæ зæрдæмæ мæ уæледарæси конд атемæй дæр цæуы.

в) Æнæлæдæргæ каст имæ бакæнун – уомæн æма, нæ бийнonti еумæйаг æхсæвæрмæ мæхебæл ци 'скæнон, уæхæн уæледарæс исамал кæнунбæл æнæгъæнæ бони 'рдæг исхарз кодтон.

6. Бийнonti туххæй циуавæр загъд дæ зæрдæмæ хæстæгдæр лæууы?

а) Бийнонтæ – еугурей сæр. Цæмæй бийнonti гуддаг бакæнай, уой туххæй бал гъæуама рагацау расагъæс кæнай, ци дин æй сæйрагдæр: алцидæр æви бийнонтæ.

б) Райгурæн бæстæмæ уарзундзийнадæ фиццаги-фиццагдæр бийнонтæй райдайуй.

в) Бийнonti царди сæйрагдæр медес æма нисанеуæг æй кæстæртæ исгъомбæл кæнун. Уоми ба ахсигæдæр æй лæг æма уоси, фидæ æма мади 'хсæн кæрæдзæй лæдæрундзийнадæ.

	1	2	3	4	5	6
а	3	1	2	3	3	1
б	2	2	1	2	2	2
в	1	3	3	1	1	3

ХАТДЗÆГТÆ

18-15 балли. Бийнонтæ – е табуыг æй. Дæуæн бийнonti хæццæ еумæ бæрæгбон æрветунæй ахсигæдæр неци ес, уæ берæ хуæнттæ, къабæзтæ еумæ ку æрæмбурд унцæ, уæд ма уомæй зæрдæмæдзæуæгдæр ци гъæуама уа. Дæ хуæнттæмæ (мадæмæ, фидæмæ, хуæртæмæ, æнсувæртæмæ) æнæбадзоргæ еунæг бон дæр дæ бон нæй. Фал рæстæг иссерис дæ 'мбæлтти хæццæ дæр хе райерхæфсунмæ. Уотемæй дæ цард цæмæдесагдæр кæндзæнæй.

14-10 балли. Бийнонтæ адæймаги уодæнцойнæ 'нцæ. Дæ зæрдæмæ цæуы дæ бийнonti 'хсæн дæ рæстæг æрветун. Фæндуй дæ дæ еугур рæстæг дæр уони хæццæ æрветун. Дæ сæйрагдæр гуддагбæл нимайис дæ хуæнттæмæ фулдæр æргом æздахун. Нийергутæ дæ ахид фæххонунцæ еумæ исрæфтад кæнунмæ? Е дессаги хуарз гуддаг æй!.. Дæ бон бацæй, дæ бийнonti æма дæхе царди 'хсæн ци æнæзингæ листæг ханхæ гъæуама фæззиндтайдæ, уой нийхалун, дæ бийнonti зæрдæй уарзун. Мабал райивæвæ дæ еци менеуæг!

9-6 балли. Дæ бийнонтæ – дæ 'мбæлттæ. Бийнонтæ æвзаргæй нæ фæуунцæ, æма, ка 'й зонуй, уомæ гæсгæ ба еумæйагæй къабæр-цæнхæ хуæрун дæ зæрдæмæ уойисæбæл нæ цæуы, æнкъард æма еугæндзон æнцæ. Дæ идард хæстæгугти нæмттæ фулдæр хатт гуди дæр нæбал фæккæнис. Бийнonti 'хсæн рахастдзийнæдтæ дæмæ уæззау уаргъи хуæн кæсунцæ. Бавзарæ дæ хуæнттæбæл дæхе фулдæр бæттун, цæмæй цæрунцæ, уой базонунбæл байархайæ.

ЦÆМÆДЕСАГ ХАБÆРТТÆ – ДУЙНЕЙ АЛЛИ РАУÆНТÆЙ!..

ДÆ ЗÆРДÆБÆЛ ДАРÆ...

«Автобуси æнгъæлмæ кæсгæй, еунæгæй ка лæууы, уæхæн силгоймаги хæццæ дæ исдзурон ку 'рфæндæуа, уæд дæ зæрдæбæл дарæ: е нæ зонуй, дæ зæрди ин ести фуд бакæнун ке нæйис, уой». Уæхæн æй, Британий Медгуддæгугти министрадæ ци брошюрæ рауагъта «Фудракæндти хæццæ тохи гуддаги мадзæлттæ» – уой карз амунддзийнæдтæй еу.

Министради гудимæ гæсгæ, тæссаг æй, æнæнгъæлæги кæбæл исæмбæлай, уой хæццæ айдагъ дзубанди нæ. Брошюри куд амунд ес, уотемæй нæлгоймаг æ цæстингасæй дæр гъæуама ма 'вдеса æ

дес силгоймаги рæсугъдзийнадæбæл, хæстæг рауæн æндæр адæймæгутæ нæйис, зæгъгæ, уæд. Талинги нæлгоймаг гъæуама гъæунги силгоймаги фæсте ма цæуа, фал рахеца иннæ фарсмæ, кæд цийфæнди æндæр гудити ранигулдæй æма æ над сæхемæ даруй, уæддæр.

Ка 'й зонуй, еци амунддзийнæдтæ фæйагъаз уонцæ айдагъ англисаг нæ, фал берæ æндæр силгоймæгтæн дæр.

НИХÆЙ-НИХМÆ НИЦАВТОНЦÆ – БИЙНОНТÆБÆЛ СÆ НИМАЙÆ

Сабур форди хонсар хайи сакъадæхтæбæл бундорон цæргуги киндзæхсæвæри рæстæг лæхъуæн æма кизгæн

дзубанди кæнæн нæйис. Къайадæ ба фæдаргонд цæуы уотæ: лæхъуæн кизги къохбæл ниххуæцуй æма 'й знæми фæтæгмæ бакæнуй. Е син дууæ къохемæй сæ сæртæ райахæссуы æма син сæ тæрнихтæ кæрæдзæбæл ниццæуы. Лæг æма уосæ!

УОСИ МАДИ ÆВЗАГ

Австралий цæрæг знæмтæй алкæмæн дæр ес æхе 'взаг, фал знæм диерийæн ба – сауæнгæ дууæ 'взаги дæр. Сæ еу, кæбæл фæддзуронцæ, е. Иннæ ба хуннуй уоси мади 'взаг. Уомæй пайда кæнунцæ, уоси мадæ æма сияхс ку фæддзубанди кæнунцæ, уæд.

РАСАГЪÆС КÆНАЙТÆ!..

Фарстатæн се 'мбесæй фулдæрæбæл раст дзуæппитæ ку раттай, уæд е уой æвдесæн æй, æма дæ зундгиндзийнадæ цæйбæрцæбæл бæрзонддæр æй:

1. Е уи баруагæс уодзæнæй, æма тумбул къохæй ниггæрахгæнæн ес паддзахи, императори, Фидибæсти Фиди, Петр Фиццаги цæсгон? Уæхæн миуæ исаразун ка бандиудта, е нæ нибухстæй Петр Алексеевичи айуантæн. Æма паддзахеуæггæнæгæн ба æ цæсгон æнхирдтæ дæр нæ фæцæй? Еци «фудгæнæг» ци кустгæнæг адтæй паддзах Екатерины рæстæги.

а) Бæхгæс. б) Хуæруйнаггæнæг. в) Гъæдикустгæнæг.

2. Италиаг балерини фурт уогæй, Петербурги ка райгурдæй, еци архитектор хъæбæр нимади адтæй паддзах Николай Фиццагмæ. Æвæдзи, уомæ гæсгæ бабарæ кодтонцæ Александриаг театри азгунстæн проект исаразун. Уой аразгæй бахаста фæндæ, цæмæй си пайдагонд æрцæуа æфсæйнаг конструктици уæди рæстæги бустæги размæцуд системæй. Цæмæй æ хæццæ исарази уонцæ, уомæ гæсгæ загъта: хæдзари сæр ку 'ркæла, уæд æй уоми нийаундзæнтæ. Ка адтæй еци æндиуд архитектор?

а) Росси. б) Леонферран. в) Растрелли.

3. Кæци анзи ранæхстæр æй æ историон балций фиццаг советон хуæдтолгæ?

а) 1927. б) 1930. в) 1935.

4. Франций зундгонддæр кардиналтæ æмбурд кодтонцæ киунугутæ. Æма си ке æмбурдгонд иссæй аци бæсти фиццаг дзиллон киунугæдони бундор?

а) Ришелье. б) Мазарини. в) Дюбуа.

5. Е 'ргудигонд тохæнгарзæй æхе, гъома, «еугур граждæнти дæр исæмхузон кодта сæ бартæй», зæгъгæ, ка æстудта, еци болкъон ка адтæй?

а) Кольт. б) Вальтер. в) Браунинг.

6. «Уарзондзийнади дзурдтæ еу-хузон фæуунцæ. Сæйрагдæр æй, ка сæ дзуруй, е...» Аци гуди французæг финсгугтæй ка загъта.

а) Ги де Мопассан. б) Александр Дюма (отец). в) Эмиль Золя.

* * *

Нур ба – раст дзуæппитæ нæ газети 15-аг номери мухургонд фарстатæбæл.

1. Ярлык. 2. Финдæс. 3. Галилео Галилей. 4. Харбуз. 5. Лаперез.